

marken framträtt som talesman för en politisk nyorientering, så framför allt då han i oktober 1936 krävde en neutral och obunden utrikespolitik och samtidigt hävdade behovet av ett förstärkt försvar. Särskilt anmärkningsvärt är att i flera dylika fall monarken i själva verket varit ett språkrör för ministären, som på detta sätt profiterat av hans auktoritet; regeringen har förskaffat sig "ett slags moralisk kontrasignation" från kungens sida.

Åtskilliga kungliga aktioner av liknande art har, efter parlamentarismens genombrott, förekommit i Sverige. Främst har kungen ingripit eller hans auktoritet utnyttjats under krigsåren. Monarken har, åtminstone i ett fall, i handbrev till en främmande statschef givit försäkringar om Sveriges utrikespolitik. Han har personligen deklarerat sin anslutning till en bestämd politisk linje, så i första rummet i det bekanta uttalandet till statsrådsprotokollet den 19 februari 1940, som gick ut på att stödja regeringens hårt angräpnade uppträdande under det rysk-finska vinterkriget. En motsvarande åtgärd övervägdes, såsom licentiat Gerdner meddelar i en nyss publicerad biografi över Nils Edén (Svenskt biografiskt lexikon), redan under författningskrisen på hösten 1918; det var fråga om att kungen för att öva påtryckning på högern skulle offentligt tillkännage sin solidaritet med regeringen. På sin åttifemårsdag avgav Gustaf V en egendomlig programförklaring rörande kungens politiska ställning. En konstitutionell konung borde "under vanliga normala förhållanden icke uppträda såsom ledare i den ena eller den andra riktningen annat än i undantagsfall"; under världskrisen hade emellertid monarken ansett det vara sin plikt "att genom ett personligt ingripande vid flera tillfällen söka hjälpa landet ur stundens svårigheter". Denna deklaration, med sitt hävdande av ett slags extraordinär monarkisk kompetens i speciella lägen, hade med all säkerhet utformats av kungen eller honom närstående utan regeringens hjälp; redan de otympliga formuleringarna tyder härpå.

Anspraak av sist berörda art måste naturligtvis utan tvekan och reservation tillbakavisas; att de över huvud framställt kan förklaras blott genom att kungen själv omåttligt överskattat sina politiska insatser under krigsåren. Men hela det fingerande på parlamentarismens principer som kungliga deklamationer, instämmanden och ingripanden utgör bör avföras ur politiken. De regeringar som i kritiska lägen söker

skydd bakom monarken uppmanar därigenom en mystik vars tomhet de själva måste ha genomskådat. De bidrar till en fördömming som i måttliga doser är skadlig och i större kvantiteter ödesdiger för folkstyrelsen.

Förutsättningen för att de frivilliga eller av regeringen framkallade kungliga aktionerna har någon effekt är att monarken på grund av själva sin ställning åtnjuter en viss auktoritet. Delvis beror detta utan tvivel på kvardröjande irrationella föreställningar om en speciell kunglig förmåga; då en rad tidningar efter den svenske kungens uttalande i februari 1940 förklarade att "kungssord är kungssord" appellerade denna

ordlek till dunkla känslor hos politiskt omdömeslösa. Förhållandet sammanhänger också med den oerhörda publicitet av vilken den kungliga familjen, oberoende av varje prestation, är omgiven; man erinrar sig de försök som i Amerika icke alldeles utan framgång gjorts med att låta boxare och filmstjärnor uppträda som politiska agitatorer. Sannolikt är den kungliga auktoriteten förankrad främst inom två helt skilda grupper: dels en del ämbetsmän och officerare med en traditionsmässig och oreflekterad bundenhet vid monarkin, dels en ur alla samhällsklasser rekryterad grupp av personer med utvecklade intellekt, ringa kunskap och sinne för billig romantik — det är dessa tomma och dumma ansikten som garnerar gatorna vid parader och fyller kyrkorna vid fina begravningar. Men den demokratiska politikerns sak är att söka upplysa dessa massor, icke att kvarhålla dem i mörkret för att kunna leda dem med monarken som lockfågel.

Nederländernas frihetskrig

C. V. WEDGWOOD:

Vilhelm den tyste.

Ljus. Pris 12: 50 kr.

En engelsk författarinna ger i detta arbete en biografi över Vilhelm I av Oranien och därmed en skildring av det nederländska frihetskrigets första skede. Under openbar påverkan av nutida händelser söker hon visa hur det ursprungliga av politiska och religiösa sårintressen orsakade holländska upproret växte ut till en frihetskamp, vars ledare efter hand förvandlades från en levnadsglad egoist till en pliktänniska med en för sin tid ovanlig känsla för humanitet och tolerans. Boken intresserar och roar både genom sin friska skildringsförmåga och sina paralleller med vår egen tid. Endast i mycket ringa grad har författarinnan skattat åt den romantiserade form av minnestekning som godtyckligt blandar dikt och verklighet. Bokens tillförlitlighet bestyrkes av en av Englands främsta historiker, G. M. Trevelyan.

H. T.—n